

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד קיץ תשע"ח 2018

תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית מרכיב 70%

הפתרון נכתב על ידי חסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה
www.ankori.co.il/ask

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך 70% - 2 יחידות לימוד, קיץ 2018

פרק ראשון - היסטוריוגרפיה ונבואה

שאלה מס' 1

א1. החטא שחטא שלמה בזיקנתו הוא עבודה זרה. "וַיִּלְךְ שְׁלֹמֹה אַחֲרֵי עֲשֶׂתֶרֶת אֱלֹהֵי צִדְנִים³ וְאַחֲרֵי מֶלֶכָם שֶׁקֶץ עַמְנִים" (5). מה שגרם לו לחטוא הוא נישואיו עם הנשים הנוכריות בניגוד לחוקי התורה "וְהִמְלִיךְ שְׁלֹמֹה, אָהֵב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת רַבּוֹת..."(1), "וַיֵּטוּ נָשָׁיו אֶת־לְבוֹ" (3).

א2. בעקבות חטאיו של שלמה התרחש פילוג הממלכה (928-).

ב1. קשריו של שלמה עם נשים נוכריות בפרק י"א 1-13 מאירים את דמותו באור שלילי. שלמה נגרר אחרי נשותיו והוא מושפע מהם ועובד את אליליהן. לעומת זאת, בפרק י" 1-13 דמותו מוצגת באור חיובי, מלכת שבא באה כדי לאמת את השמועה ששמעה בנוגע לחוכמתו. שלמה פתר את כל חידותיה ונתן לה מתנות רבות בנדיבות רבה.

ב2. לדעתי מטרתו של הסופר המקראי היא להראות שמלך שלא נוהג על פי חוק המלך בספר דברים, מלך שמרבה בנשים (ועוד נוכריות) ומרבה כסף וזהב בסופו של דבר מאבד את האמונה. במקרה של שלמה זה קרה בזיקנתו.

ג1. דוד מוזכר בפסוקים 4 ו 6 כניגוד לשלמה בעניין האמונה באלוהים. דוד הלך אחרי האמונה שלו באלוהים ושלמה לא. דוד מוזכר בפסוקים 12-13 בעניין הגמול לדורות. בזכות צדיקותו של דוד, שלמה לא יקבל את העונש. העונש יתקיים בימי בנו של שלמה. ובזכות דוד וירושלים בידי בית דוד ישאר שבט אחד (יהודה ובנימין).

ג2. ירבעם בן נבט מוזכר במלכים א' ט"ז 30-31 מסיבה דומה להזכרת דוד בפסוקים 4,6. בשני המקומות מדובר בהשוואה. ההבדל הוא שבסעיף הקודם ההשוואה היא ניגודית ובפרק ט"ז ההשוואה היא כדי להבליט את הדמיון בין חטאי עומרי לחטאי ירבעם בן נבט (המלך הראשון).

ד1. נשיא המדינה טוען שמלוכת שלמה הביאה לפירוד האחוה בין השבטים. שבט אפרים (כשבט הבכיר בין שבטי הצפון) חש ממורמר על עבודת הסבל הקשה שהוטלה עליו ועל כל "בית יוסף". שבט יהודה היה פטור מהמיסים שהטיל שלמה (ודוד לפניו) על שאר השבטים. הדבר גרם בסופו של דבר לפילוג הממלכה.

ד2. המעשה הסמלי מתאר שמלה חדשה שאחיה השילוני קורע ל 12 חלקים ונותן עשרה מהם לירבעם. "קח-לך עֲשָׂרָה קְרָעִים כִּי כה- אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי קָרַע אֶת-הַמְּמַלְכָה מִיַּד שְׁלֹמֹה וְנָתַתִּי לָךְ אֶת עֲשָׂרָה הַשְּׁבָטִים:" (31). קריעת השמלה מסמל את הניתוק בין 10 השבטים לשניים שנותרו. כולם חלק מבגד שפעם היה שלם (ממלכה מאוחדת), עכשיו הבגד קרוע ומפוצל.

שאלה מס' 2

1. האירוע המתואר בפסוקים אלו הוא חורבן שומרון וגלות 10 השבטים בשנת 722 לפני הספירה.

2. הסיבה הדתית לחורבן ולגלות "ויעש הרע בעיני ה'", הושע מלך ישראל חוטא מבחינה דתית. הסיבה הראלית היא אי תשלום מיסים למלך אשור "ולא-העלה מנחה למלך אשור, כשנה בשנה" ובגידת הושע עם מצרים "וימצא מלך אשור בהושע קשר אשר שלח מלאכים אל סוא מלך מצרים.

1. הקושי העולה מפסוק 2 שהושע היה המלך שחטא פחות מהמלכים האחרים ודווקא בימיו התרחש החורבן והגלות. תרגום השבעים פותר קושי זה בכך שכתוב בתרגום שהושע היה המלך הגרוע ביותר מכל המלכים שהיו לפניו.

2. גירסת תרגום ה 70 לא עולה בקנה אחד עם הנאמר בפסוקים 17-7. לא כתוב בפסוקים אלו שהושע חטא יותר מאחרים. כתוב שכל הדורות הקודמים חטאו במידה שווה. החורבן והגלות הינם בבחינת חטא שהצטבר והעיתוי לא קשור למלך הושע שבתקופתו אירע החורבן .

1. על פי פסוקים 18-23 הסופר המקראי מנמק את העונש שבו נענשה ממלכת ישראל בכך שאנשי ישראל החליטו לנתק עצמם מבית דוד והמליכו את ירבעם בן נבט למלך עליהם (פס' 21) נימוק נוסף הוא שהם הלכו אחרי חטאיו של ירבעם בן נבט מלכם , ולא שמעו לאזהרות הנביאים (פס' 22-23).

2. ממלכת יהודה נזכרת בכך שגם היא חוטאת " גם?הוֹדֶה-לֹא שָׁמַר , אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם" . מטרת האיזכור היא כדי להתריע בפני אנשי יהודה שאם יתמידו בחטאיהם גורלם יהיה זהה לגורלה של ממלכת ישראל.

1. מדיניות ההגלייה של מלך אשור על פי פסוק 6 היא פיזור האוכלוסיה ברחבי האימפריה האשורית. על פי פסוק 24 מטרת ההגלייה היא חילופי אוכלוסיות.

2. הנזק העצום שנגרם לעשרת השבטים בעקבות חילופי האוכלוסיות ופיזור 10 השבטים בעולם הוא שהם לא חזרו לארץ עד היום "וַיִּגְלֵי שְׂרָאֵל מֵעַל אֲדָמָתוֹ אֲשׁוּרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (23). עד ימינו. עשרת השבטים האבודים.

א. שני תיאורים המנבאים את חורבן : בפסוק 9 אומר הנביא שהאויב הצפוני , בבל, יחריב את יהודה והיא תהפוך לעיי חורבות שוממה . בפסוק 11 מנבא הנביא שהחורבן ימשך 70 שנים שבהם יסבלו היהודאים סבל רב תחת עול הכיבוש הבבלי.

ב. בן גוריון אומר שירמיהו הכיר את המצב ואת יחסי הכוחות וברור שהמרד של היהודאים בבבל יגרום לחורבן ירושלים. זה אכן מה שמתואר בפרק כ"ד 20 (יהויקים המלך מורד במלך בבל והעונש הוא גלות "עֲדָהּ שְׁלִיכוּ אוֹתָם מֵעַל פְּנֵיו") . בהמשך דבריו אומר בן גוריון כי בבל תתרוסק אף היא כעבור שבעים שנים, ירמיהו טוען זאת בפרק בפסוק י"ב.

ג.

1) מקומו של ה' בהסטוריה הוא אלוהות אוניברסלית : מלך בבל הוא מכשיר בידי האל כדי להעניש את עמו. מלך בבל הוא עבד ה' ולכן ה' גורם לו לבצע את העונש ליהודה.

2) התפיסה המתוארת היא שהאל הוא אוניברסלי. אלוהים מעניש את יהודה ומבצע העונש בפועל יהיה מלך בבל. בהמשך אלוהים יעניש את בבל "וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקָד עַל-מֶלֶךְ-בָּבֶל...את עוונם..." פס' 12.

ד.

1) שני הרעיונות הדומים העולים מן הקטעים הם העם חוטא , אלוהים שולח נביאים כדי להזהיר שאם לא יחזרו למוטב יתרחש חורבן.

2) העם לא הקשיב לירמיהו לדעתי משום שהעם משוכנע שאלוהים לא יהרוס את בית המקדש ובטח שלא יהרוס את ירושלים. הצלת יהודה בתקופת חזקיהו עשתה רושם כביר כל כך על העם שהבינו שאם יש אויב (אשור) שכובש את כל העולם , את ירושלים הוא לא יוכל לכבוש כי זו העיר של האלוהים ובית המקדש הוא מקום משכנו.

חלק שני – נושאי חובה

שאלה 4:

א. הדרך הראשונה שיש לנהוג על פיה בנוגע למלחמה מול ערים רחוקות היא לבקש מאנשי העיר להיכנע. במידה והם נכנעים אנשי העיר ישלמו מיסים לכובשים. הדרך השנייה היא במידה ואנשי העיר הכבושה לא מסכימים להיכנע. במקרה זה יש לצור על העיר ולהרוג את הזכרים, את הנשים הטף והבהמות לוקחים שלל.

ב.

1) כלפי הערים הקרובות ההתנהגות היא חד משמעית "לא תחיה כל נשמה", יש להרוג את כולם. הנימוק לכך "לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֲבוֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם" כלומר כדי שלא ישפיעו לרעה בנוגע לעבודה זרה.

2) הקושי המוסרי העולה הוא שחובה להשמיד את יושבי הערים שבתוך ארץ ישראל מבלי לאפשר להם להכנע. חז"ל, שהרגישו בקושי המוסרי טענו שבפועל חוק זה לא התקיים ותמיד נהגו המנהיגים לקיים משא ומתן לפני הכיבוש עצמו.

שאלה 5:

א. איוב מביע חרטה על פי הפסוק המצוטט מאחר והוא זכה להתגלות האל והבין שהוא בסך הכל "עפר ואפר". איוב מצא נחמה בכך שאלוהים הוא כל יכול ולכן יכול לבצע כל דבר שירצה. איוב מבין שהוא לא יכול לדעת לעומק דברים מופלאים ממנו ולכן הוא מקבל את גזר הדין.

ב. לדעתי הטענה הראשונה תואמת יותר את דברי איוב מאחר והוא מביע פליאה מעוצמת האל גם בתחילת הקטע וגם בסופו, הוא מודע לכך שהוא רק "עפר ואפר". איוב אחרי ההתגלות מביע צער על דבריו.

שאלה 6:

א. הקושי של ירמיהו בא לידי ביטוי בכך שהוא מרגיש שהוא לא רוצה להיות נביא ולדבר בשם האל כי הדבר מסב לו סבל רב מאוד, אך הוא לא מסוגל לא לנבא מאחר והנבואה היא חלק מגופו, היא כמו אש שאם לא יגרום לה לצאת – ימות. אדר בציטוטו מחזק את הדברים שכתבתי בכך שהוא טוען שיש פער בין ההרגשה האישית של ירמיהו (הקושי שהוא חווה מול העם) לבין המצפון שלו שהוא לא מסוגל לשתוק וחייב לנסות לעצור את העם שהולך ומתדרדר.

ב.

- 1) הקללה שירמיהו מקלל את האיש המבשר היא שגורלו יהיה כמו גורל סדום ועמורה (השמדה) ושחייו יהיו מלווים בקולות מפחידיים "זעקה בבוקר ותרועה בעת צהרים". הקללה למבשר היא הקשר שלו ליום הבשורה על הולדתו. ירמיהו מקלל את יום הולדתו והמבשר הוא קשור לכך.
- 2) לדעתי קללה זו לא מוצדקת כי המבשר הוא חף מפשע ותפקידו היה לשמח את משפחת ירמיהו בבן שנולד להם. ירמיהו מכלה את זעמו על הקושי הרב בנבואתו מול העם על אדם חף מפשע ולא קשור משום שעל אלוהים הוא לא מסוגל להטיח את זעמו.

שאלה 7:

- א. ראשי האבות לא מוכנים לשתף את "צרי יהודה ובנימין" בבניית המקדש כי הם בלבד קיבלו את המנדט מכורש לבנות את בית המקדש "כאשר ציוונו המלך כורש מלך פרס".
- ב. שתיים מהפעולות שעשו "צרי יהודה ובנימין" הן : הפחדת הבונים ויאושם , ועיכוב הבניה בשכירת יועצים שפעלו לבטל את בניית בית המקדש. הפעולה הראשונה הצליחה כי הבונים לא בנו את המקדש במשך 22 שנים, עד לתקופתו של חגי. הפעולה שניה נכשלה כי בניית בית המקדש לא התבטלה, רק נדחתה. שלטונות פרס לא חזרו בהם.

פרק שלישי – נושאי הרחבה

שאלה 9:

א. על פי דברים ו' 12-4 העם עלול לשכוח את עברו ברגע שהם ירשו את הארץ (רווחה כלכלית) ויעבדו את האל המקומי "לא תלכו אחר אלוהים אחרים מאלוהי העמים אשר סביבותיכם". בקטע מתהילים קל"ז העם ישכח את עברו בנכר, בבבל, כשיהיו רחוקים מהארץ.

ב. ההכרזה "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" הפכה להכרזה מכוונת בחיי העם היהודי כדי להזכיר לכולם את העבר, את המחויבות לאל ולארץ. הרבה מהיהודים פזורים בעולם והחשש הוא היטמעות תרבותית בקהילות זרות, היטעמות שתשכיח את עברם ותרבותם. ההכרזה הנאמרת גם מתחת לחופה, ביום השמח ביותר, היא תזכורת לעבר ולתרבות.

פרק רביעי – אנסיין

שאלה 10:

שלוש דוגמאות לפעולות המבטאות את האבל של דוד ואנשיו על מפלת ישראל ועל מות שאול ובניו "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר איתו" (11), דוד שומע מהנער העמלקי על מות שאול וקורע את בגדיו לאות אבל, כמוהו עושים האנשים שאיתו. פעולה שניה כתובה בפס' 12 "ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב..." דוד ואנשיו בוכים סופדים וצמים על שאול ועל יהונתן. פעולה שלישית כתובה בפס' 17 "ויקונן דוד את הקינה הזאת..." דוד מקונן וסופד לשאול ולבנו. פעולה נוספת נמצאת בפס' 13-15 דוד הורג את הנער העמלקי שהעז להרוג את שאול ופגע במשיח ה'.

שאלה 11:

א. שאול מת לפי שמואל א' ל"א 3-5 כשנפל על חרבו, שאול מת לפי שמואל ב' א' 10-6 על ידי הנער העמלקי.

ב. הנער העמלקי נותן לדוד את הנזר ואת האצדעה של שאול, הדברים האישיים הללו גורמים לדוד להאמין שהוא דובר אמת. "ואקח את הנזר אשר על ראשו ואצדעה אשר על זרועו ואביאם אל אדוני הנה" (10).

שאלה 12:

הציפיה דוד הוא שימלוך אחרי שאול נרמזת בפסוק 2 כשהנער העמלקי פוגש את דוד ומשתחוה לו "ויהי בבואו אל דוד ויפול ארצה וישתחו". רמוז נוסף נמצא בפסוק 10 כשהנער העמלקי מביא לדוד את חפציו האישיים של שאול "ואביאם אל אדוני הנה". דוד הוא היורש.

שאלה 13:

- א. "משיח ה'" הוא ביטוי שחוזר פעמיים, פעם אחת בפס' 14 כשדוד גוער בנער העמלקי שהעז לפגוע במשיח ה' ופעם אחת בפס' 16 כשדוד מסביר לו מדוע עליו למות ומציין שהעז להתגאות בכך שהרג את משיח ה'. דוד הורג את הנער העמלקי שהעז לפגוע בשאול. שאול הוא משיח ה' ופגיעה בו היא פגיעה בה'.
- ב. המסר שדוד מבקש להעביר באמצעות הנער העמלקי הוא לדעתי שאדם לא רשאי לפגוע במלך שנבחר והומלך על ידי האל. רק האל יכול לסיים את מלכותו של משיח מטעמו.